

STIL ger människor med funktionshinder makt

Hur kan människor med omfattande funktionshinder ta kontroll över sina liv? STIL-projektet har fått mycket uppmärksamhet i massmedierna och nyligen även i riksdagens allmänpolitiska debatt. Här skriver Adolf Ratzka hur STIL-projektdeltagarna organiserar sin personliga assistans själva.

Vad är personlig assistans?

Alla människor använder assistans. Många mekar t ex med sina bilar själva, andra har antingen ingen tid, inga kunskaper eller fysisk ork och föredrar att anlita en bilmekaniker. Andra exempel på assistenter är frisör, rörmokare, jurist, restaurangkok m m. Man kan inte göra allt själv. De flesta vill koncentrera sig på att göra det som man är bra på. För allt annat anlitar man assistans. Det blir effektivare så.

När man har ett funktionshinder är assistans ännu viktigare eftersom vi måste kompensera våra funktionshinder för att ha de rätta förutsättningarna till full delaktighet och jämlikhet i samhället i alla avseenden. Jag kan t ex ta på mig en ylletröja själv. Beroende på dagsformen tar det minst en halv timme. Efteråt är jag slut och måste vila mig. Risken finns att jag sliter ut min handled i förtid. Eftersom jag vill åstadkomma i mitt liv saker som är viktigare för mig, föredrar

STIL-projektet

STIL, Stockholmsföreningen för Independent Living, är del av Independent Living-nätverket, den internationella handikappmedborgarrättsrörelsen som kämpar mot diskriminering och för mer personlig och politisk makt för människor med funktionshinder. STIL som idag har 80 medlemmar grundades 1984 för att genomföra ett projekt med brukarstyrd personlig assistans. Projektet sattes i gång januari 1987.

19 personer med olika åldrar, funktionsned-sättningar, boendeformer och assistansbe-hov deltar. Pengar till projektets kringkostna-der kommer från socialdepartementet, medel för att avlöna projektdeltagarnas assistenter kommer från de berörda kommunerna: Stock-holm, Haninge, Nacka, Sollentuna, Solna och Täby. Deltagarnas behov av assistanstimmar bedöms i vanlig ordning av kommunen. Delta-garna förfogar över ett belopp som motsvarar kommunens självkostnad för detta timantal inklusive administrativa kostnader. Projektet innebär alltså inga merkostnader för kommu-nen.

Projektdeltagarna har bildat ett kooperativ som är den formella arbetsgivaren för delta-garnas assistenter. Kooperativet har ett kollektivavtal med Svenska kommunalarbetsför-bundet. Assistenternas lön och arbetsvillkor regleras av gällande lag och avtal. STIL vill att även enskilda projektdeltagare, om de så vill, kan vara arbetsgivare i framtiden.

STIL ger projektdeltagarna och andra medlemmar utbildning, stöd och rådgivning med rekrytering av assistenter, anställning, anvisning, schemaläggning, utbetalning av löner, arbetsgivaravgift och andra praktiska moment men även med andra frågor som t ex vad man kan använda personlig assistans till, hur man väljer de rätta assistenterna, hur man etablerar en bra relation med sina assistenter utan att varken förneka sina egna behov eller hunsas av sina assistenter.

Föreningen ger 12 gånger om året ut **STI-LETEN**, Sveriges enda facktidskrift på per-sonlig assistans-området.

Information om STIL ger:

Bengt Elmén 08/94 98 71

Lars-Åke Karlsson 08/33 46 52

Adolf Ratzka 08/32 59 89

jag att anlita assistans för påklädning. Endast jag själv kan avgöra för vilka ändamål och situationer jag anlitar assistans. De som försöker bestämma med vad, när och hur jag behöver assistans ifrågasätter mitt omdöme och omyndigförklarar mig.

Personlig assistans uttrycker att assistansen ges på mina villkor. Det är mina behov som unik individ, min personlighet som avgör vem jag anlitar, för vilka arbeten, när och hur arbetet utförs.

Personlig assistans omfattar allt

Personlig assistans ersätter våra armar och ben och omfattar allt som vi själva inte kan göra eller har svårt att göra. Det kan gälla sysslor som har att göra med vår kropp, vår andel i det praktiska arbetet i hushållet och familjen, på arbetsplatsen, i fritiden, när vi åker någonstans — kort i alla avseenden i våra liv där personlig assistans är ett lämpligt sätt att kompensera våra funktionshinder. Beroende på funktionshindrets art kan personlig assistans innebära även tolk- och föreläsningstjänster.

Finansieringen av personlig assistans

Vi tycker att det är vår rätt som medborgare och skattebetalare att ha tillgång till den personliga assistans som vi behöver för att kunna delta i samhället på lika villkor. Därför anser vi det som självklart att samhället ska stå för kostnaden. För att undvika de nuvarande stora skillnaderna mellan kommunerna i detta avseende borde riksförsäkringsverket betala ut en statlig personlig assistans-ersättning som täcker våra assistanskostnader så att vi kan ha samma livskvalitet oavsett var i Sverige vi bor.

Den nuvarande fragmenteringen

Den praktiska assistans som vi behöver för vårt dagliga liv är idag fragmenterad. För mig gör det ingen skillnad om jag går på toaletten hemma i lägenheten, på jobbet eller ute på stan. Behovet är detsamma. Men förvaltningstekniskt gör det en stor skillnad. Går jag på toan hemma är socialförvaltningen huvudman. Väntar jag tills jag kommer till arbetsplatsen är det länsarbetsnämnden. Går jag på toaletten på stan är det ledsagarservice. En sådan uppdelning minskar våra möjligheter att gestalta och ta ansvar för våra liv. Det borde självklart finnas en enda huvudman och det ska vara brukaren.

Organisatoriska former för personlig assistans

De nuvarande organisatoriska formerna för personlig assistans måste av-institutionaliseras för att vi ska kunna delta i samhället på lika villkor. Institutionella inslag finns

* när brukaren inte bestämmer vem som ska ge personlig assistans, med vad, när och hur,

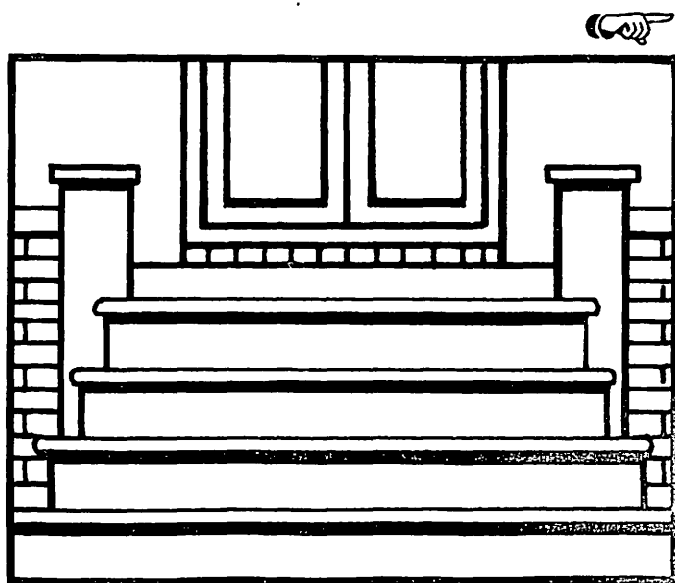
* när personlig assistans inte ges av en annan individ utan av en byråkrati med sina skrivna och oskrivna regler över vilka brukaren inte kan bestämma, när det finns risk för att personalens attityd gentemot brukaren går i arv från en personalgeneration till en annan.

Exempel på personliga assistans-former med institutionell karaktär är den nuvarande kommunala hemtjänsten, boendeservice, ledsagarservice och färdtjänst. Institutioner behöver inte bestå av tegel och sten utan kan vara mobila. Det avgörande är den organisatoriska utformningen. STIL hävdar att möjligheterna till förbättringar av dessa tjänster utan av-institutionalisering av den organisatoriska utformningen är ytterst begränsade. Det räcker inte med att använda honnörsord som tex "brukarinflytande", om konkreta förutsättningar till ett sådant inflytande saknas.

I de nuvarande formerna för personlig assistans är brukaren maktlös. Allt vi kan göra är att klaga hos våra hemvårdsassistenter eller politiker. Vi har inga möjligheter att direkt påverka vår situation. STIL har därför utarbetat ett projekt där de enskilda brukarna tar över och organiserar sin assistans.

STIL-projektet som organisatorisk form på personlig assistans

Endast som huvudman och arbetsgivare har brukaren de nödvändiga förutsättningarna för att bestämma allt själv utan inblandning av tredje part. Som arbetsgivare skraddarsyr vi assistansen efter våra behov. Vi rekryterar de människor som vi tycker är lämpliga för att arbeta för oss. Vi bestämmer urvalskriterierna. Vi bestämmer hur många olika assistenter vi ska ha, under vilka tider, för vilka uppgifter. Vi bestämmer om assistenterna ska ha utbildning och i så fall vilken. Som arbetsgivare annonserar, intervjuar, utbildar och anvisar vi assistenterna.

UR ALLMÄNNA ARVSFONDEN!

400.000 till HfR

Hörselfrämjandets Riksförbund får 400.000 kronor ur allmänna arvsfonden på förslag av statsrådet Bengt Lindqvist.

Pengarna ska användas till en kompletterande undersökning av eventuella hörselskador bland utvecklingsstörda i Skaraborgs län. Hörselfrämjandet har tidigare genomfört en försöksverksamhet i nära samverkan med Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna. Den har visat att frekvensen hörselskador bland utvecklingsstörda är hög. Nu ska undersökningen följas upp genom att hörseln kontrolleras även på svårundersökta utvecklingsstörda, som själva inte kan medverka aktivt i hörselundersökningen.

45.000 kr till SHR

Arvsfondsstöd till information om små handikappgrupper

Regeringen har på förslag av statsrådet Bengt Lindqvist beviljat Statens Handikappråd 45.000 kr till ett informationsmaterial om små och mindre kända handikappgrupper.

Under år 1985 inleddes ett nordiskt samarbete om små och okända handikappgrupper. En omfattande nordisk "smågruppsguide" utarbetades. I den beskrevs 21 olika handikappgrupper, vilken service som existerade för grupperna, informationsmaterial samt i förekommande fall or-

Eftersom människor med behov av personlig assistans är unika individer med individuella egenskaper, preferenser och livsstilar väljer vi olika lösningar. Det finns projektdeltagare som vill ha så få anställda som möjligt, andra föredrar så många som möjligt. Det finns brukare som endast vill ha timanställda assistenter, andra väljer assistenter med månadslön. Det finns deltagare som vill att deras assistenter ska enbart arbeta för dem och ingen annan. Andra har inget emot att några brukare, som kommer överens med varandra, delar på gemensamma assistenter. Det avgörande är var och ens egen bedömning av sina behov. Eftersom dessa behov ändras, måste den organisatoriska utformningen av personlig assistans medge sådana förändringar.

Förebilden för STIL-projektet

Förebilden för STIL:s initiativ är den danska brukarstyrda assistansen med brukaren som ar-

betsgivare. I Danmark får brukarna sedan 50-talet pengar från kommunen för att själva bli arbetsgivare för sina assistenter. I Danmark slipper man anpassa sig till hemtjänst, hemsjukvård, ledsagarservice, arbetsbiträde, elevassistans, boendeservice m m. I Danmark har man alltså tidigt insett, att ju större behov av personlig assistans, desto viktigare blir det att brukaren själv utformar och förvaltar den.

STIL-projektet är ett komplement till de nuvarande kommunala tjänsterna. Projektet kan förhoppningsvis spridas så att människor med omfattande funktionshinder i hela landet för första gången har de nödvändiga förutsättningarna till ett liv på lika villkor.

Hittills har vi varit tvungna att anpassa våra behov till assistansen. I STIL-projektet anpassar vi assistansen till våra behov.

Adolf Ratzka